

Освіта
для успіху
громадська організація

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

«Як підготувати виграшну грантову заявку»

за результатами проєкту «Зміцнення місцевої економіки та доброго врядування», який впроваджувався ГО «Освіта для успіху» за грантової підтримки Ради Європи у рамках програми "Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні"

Автори: національні експерти Дацишин Маркіян, Дятленко Сергій, Савицький Іван, Пелипенко Марія, Ємшина Оксана

Проєкт впроваджувався протягом червня-жовтня 2022 року у п'яти обраних на конкурсі закладах освіти Львівської (ліцей "Львівський", Пустомитівський ліцей №1), Тернопільської (Копичинецький ліцей №2) та Хмельницької (Городоцький ліцей №4, Крупецький ліцей) областей. Заклади отримали сучасне обладнання та консультаційну підтримку запуску нового формату роботи. Але цей проєкт не про лише нове обладнання для шкільних майстерень (як може здатися на перший погляд), а про нову роль школи у громаді та про новий інструмент (відкритий шкільний коворкінг) для розкриття творчого і підприємницького потенціалу учнів і дорослих жителів, а також переселенців.

Усі хочуть знати де взяти гроші?

Брак коштів у бюджетах всіх рівнів змушує освітян та адміністрації закладів шукати додаткові джерела фінансування, у тому числі і для оновлення матеріально-технічної бази шкільних майстерень. Серед таких альтернативних джерел особливу увагу привертають грантові програми, які фінансуються міжнародними та вітчизняними фондами чи організаціями.

У цих рекомендаціях спробуємо розібратися з базовими поняттями та пояснити як організувати процес підготовки такої заявки та за якими критеріями одним заявникам відмовляють, а іншим – дають грантові кошти?

На жаль, у публікації Ви не знайдете конкретного переліку донорів, які дають гранти саме на оснащення шкільних коворкінгів. Бо саме такої категорії грантів не існує. Зате є численні конкурси на отримання грантів, передусім на цілі відновлення чи розвитку громад або закладів освіти. І це вже залежить від Вашого вміння підготувати таку грантову заявку, щоб показати шкільний коворкінг як саме той інструмент, який сприятиме такому відновленню чи розвитку. До речі, такі конкурси постійно змінюються і тому треба слідкувати за оновленнями на відповідних сайтах (перелік знайдете нижче).

Відверто попереджаємо: залучення грантів – це біг на марафонську дистанцію. Не кожному вдається отримати позитивний результат одразу з першого разу. Тому не варто мати завищені очікування. Це тривалий процес, який вимагає системного підходу, постійного навчання і наполегливості. Знаючі люди кажуть, якщо ви подали десять заявок на грантові конкурси, серед яких дві-три стали переможцями – це вже успіх.

Що таке грант? Хто такий донор?

Простими словами, грант – це подарунок (у формі або грошей, або обладнання, або іншого). Інституція (міжнародна або вітчизняна), яка дає грант, називається донором.

Гранти можуть отримати неурядові неприбуткові організації (найпоширеніший варіант), а також комунальні заклади, установи та організації, чи органи місцевого самоврядування. Є окремі донорські проекти, які надають гранти мікро, малим чи середнім підприємствам.

Міжнародну технічну допомогу Україні надають 15 країн, Європейський Союз та понад 20 міжнародних організацій. Найбільшими донорами для нашої країни є США та ЄС, а також організації системи ООН, Світовий банк, ЄБРР, Рада Європи.

За даними Секретаріату КМУ, станом на вересень 2022 року в Україні реалізовувалися близько 450 грантових проектів на загальну суму майже 6 млрд. дол. США.

Грантові проекти є різними за масштабами: від кількох тисяч – до кількох сот мільйонів доларів чи євро. Наприклад, проект «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (більше відомий аббревіатурою DOBRE),

який протягом 2016-2022 років надає підтримку 100 обраним територіальним громадам в Україні, має бюджет 67 млн. дол. (фінансується Урядом США через USAID).

Юридичне визначення міжнародних грантів:

міжнародна технічна допомога - фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами з розвитку (донорами - прим.автора) на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України;

(джерело: Постанова КМУ №153 від 15.02.2002)

На відміну від позики, грант не потрібно повертати. «Так не буває! Безкоштовний сир лише у мишоловці!», - скажете Ви і матимете рацію! Грант дарують не просто так, а в обмін на досягнення певних, запланованих у грантовій заявці, результатів у певних визначених сферах, які донор вважає соціально значущими і важливими. Приклади пріоритетних сфер кількох донорських програми наведені нижче.

Відповідно, саме за цими пріоритетними сферами донори проводять конкурси для відбору грантоотримувачів. Однак не сподівайтесь знайти серед конкурсних тем щось на зразок «грант для обладнання шкільних коворкінгів» чи «грант для класного ліцею». Скоріш за все там йтиметься про «місцеву демократію та залученість молоді», або «збільшення можливостей для вразливих категорій громадян», або «соціальну єдність та громадський оптимізм», або інші абстрактні категорії.

І тут доведеться проявити певну гнучкість і змінити звиклий «кут погляду», щоб побачити чи у межах визначених донором пріоритетних тем ідея Вашого проекту може виглядати логічною. Наприклад, якщо Ви плануєте облаштувати шкільний коворкінг, то у грантовій заявці треба переконливо описати як коворкінг може або сприяти активізації підлітків, або покращити шанси на зайнятість молодих жінок (яких донори відносять до вразливих категорій), або зміцнити соціальну єдність.

І, зрештою, це логічно, бо створення коворкінгу не є самоціллю, а лише інструментом для досягнення цілей вищого порядку. Відтак, якщо у грантовій заявці за «деревами» окремих завдань буде проглядатися ширша картинка «лісу», то шанси на успіх будуть вищими.

Пріоритетні сфери і цілі окремих грантових конкурсів (жовтень 2022р)

Фонд “Партнерство за сильну Україну”¹, який надає підтримку українським державним інституціям, громадянському суспільству та ЗМІ у зміцненні стійкості до російської агресії, проводить грантові конкурси для:

- Укріплення стійкості: Посилення ненасильницького спротиву російській агресії на окупованих територіях і територіях, що піддаються інтенсивним нападам;
- Відновлення: Розширення можливостей уряду в плануванні, координації та забезпеченні раннього відновлення, на нещодавно деокупованих територіях;
- Відродження: Стала (або помірно стала) **соціальна єдність та громадський оптимізм** у цільових громадах (відродження).

Український громадський фонд реагування на надзвичайні події² пропонує підтримку громадським організаціям для продовження надання базових послуг місцевим громадам по всій Україні. Пріоритет - це підвищення сталості, довгострокового відновлення, ефективності та якості виконання проектів з боку ГО. Критерії відбору:

- проекти, спрямовані на стале відновлення та реабілітацію інфраструктури в Україні: енергетичні, управління відходами та водними ресурсами або надання **публічних послуг (заклади освіти, охорони здоров'я та відпочинку)**;
- проекти, які відповідають на нагальні житлові потреби внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні.

У рамках **всеукраїнської ініціативи «Сади Перемоги»** проводиться конкурс грантів “Сади для Перемоги”³, завданнями якого, зокрема, є:

- Розвиток **зайнятості населення в агросфері**;
- Розвиток вирощування, **переробки**, заготівлі та зберігання вирощеної сільськогосподарської продукції в територіальних громадах;
- Підвищення ефективності вирощування, **переробки і зберігання харчових продуктів**, у т.ч. через впровадження енергозберігаючих технологій та техніки.

Український соціальний венчурний фонд (USVF)⁴ створено для інвестування та підтримки **соціальних підприємств**, бізнес-моделі яких базуються на досягненні соціальних, екологічних та економічних змін.

Де шукати гранти?

Частина донорів проводять відкриті конкурси для надання грантів, участь в яких можуть брати усі, хто має бажання та відповідає певним критеріям. У деяких випадках відбуваються «закриті» конкурси – коли донор сам обирає перелік організацій, яким індивідуально пропонує подати заявки.

¹

https://www.gurt.org.ua/news/grants/81460/?fbclid=IwAR2M6_0xwdHDYe8Gg0otg-6OWHPV7oSC-nOXQL4PDSe1LL1-v82-KIFWCU4

²

<https://www.crownagents.com/procurement-notice/%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d0%b3%d1%80%d0%be%d0%bc%d0%b0%d0%b4%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9-%d1%84%d0%be%d0%bd%d0%b4-%d1%80%d0%b5%d0%b0%d0%b3%d1%83%d0%b2-2/>

³ <https://www.facebook.com/groups/396396819322306>

⁴ <http://usv.fund/>

Нас передусім буде цікавити перший варіант, бо саме через публічні конкурси є найвищі шанси виграти перший мікро-грант для «новачків» або ж поборотися за серйозніші ресурси для тих, хто вже має успішну грантову історію.

Кожен конкурс має визначений (часто – обмежений кількома тижнями) термін подачі заявок. Чим швидше побачите інформацію про такий конкурс, то більше часу на підготовку якісної заявки. Щоб не витратити час на перегляд офіційних інтернет-сторінок надцяти донорів, які працюють в Україні, достатньо буде сконцентруватися на відслідковуванні новин на двох інтернет-порталах, які акумулюють практично всі оголошення про грантові конкурси для українських організацій. А саме:

- Портал «ГУРТ» <https://gurt.org.ua/>

- Громадський простір <https://www.prostir.ua/>

Інформація на цих порталах оновлюється щоденно, а також можна оформити підписку на щотижневу розсилку новин про грантові конкурси, яку будете отримувати електронною поштою.

Наявність таких інформаційних ресурсів з одного боку спрощує завдання залучення грантів, а з іншого – ускладнює, бо ці ресурси читають багато відвідувачів, а відтак - конкуренція між українськими заявниками зростає. З огляду на це варто спробувати шукати (зокрема за допомогою старшокласників) оголошення про грантові конкурси на англо- чи німецькомовних інтернет-сторінках донорських організацій. Вони не завжди попадають у поле зору згаданих двох порталів, позаяк не акцентують свою діяльність саме на Україні. Водночас вони не відмовляють у підтримці якісних проектів від українських заявників особливо спрямованих на вирішення викликів воєнного стану.

На що можна залучити грант? Що таке проект?

Попри те, що кожен донор має власну форму заявки, яку потрібно заповнити для участі у грантовому конкурсі, переважна більшість з них побудована за однаковою моделлю.

Передусім, як правило, йдеться про надання грантів саме на проектну діяльність - певну логічно пов'язану сукупність заходів, які ведуть до визначених результатів. Важливо, що проект завжди є чітко обмежений в часі. На фінансування поточної/ операційної діяльності гранти, як правило, не надаються.

Проект має бути створений у відповідь на певну проблему, а тому повинен базуватися на причинно-наслідковій логіці (т.зв. "теорія змін" або "ланцюжок результатів").

Відтак, практично у всіх заявках необхідно заповнити такі ключові розділи:

1. Опис проблеми, на вирішення якої спрямований проект (Чому потрібно обрати саме Ваш проект? Чому ця проблема актуальна і важлива? Кого стосується ця проблема?);
2. Опис очікуваних результатів-продуктів та результатів-впливів (Що планується створити/ досягти в рамках проекту? Які середньо-/ довгострокові впливи/наслідки цей проект матиме?);
3. Опис діяльності у рамках проекту (Яким чином плануєте досягнути вказаних вище результатів?);
4. Опис ресурсів, необхідних для реалізації проекту, у т.ч. кошторис проекту (Хто виконуватиме діяльність у рамках проекту? Які витрати будуть понесені?)

Відправною точкою або фундаментом успішної проектної заявки є ідентифікація проблеми та її причин. Адже від поставленого «діагнозу» залежить результативність лікування.

При цьому проблему не можна формулювати як відсутність чогось.

Ось приклади, як не варто описувати проблему!

- «ми ініціюємо проект облаштування шкільної майстерні, бо зараз у нашій майстерні застаріле обладнання»
- «ми хочемо купити пароконвекційну піч, бо у нас її немає»

Часто для діагностики проблеми під час підготовки проекту користуються методом «Дерево проблем». Суть його – фрагментувати множину проблем, ідентифікувати «центральною» проблему, її причини та її наслідки. Це добре робити у малій групі через «мозковий штурм» з відповідною візуалізацією.

Спробуємо зрозуміти як працює цей метод на прикладі відомої всім проблеми поганого стану доріг (див. рис. 1). Спочатку задаємо питання «Чому існує ця проблема?» і записуємо відповіді (причини проблеми першого порядку) у нижній частині «дерева». Далі до кожної причини першого порядку знову задаємо те саме питання і робимо ще один запис нижче (причини другого порядку). Так рухаємося вниз аж доки не зрозуміємо, що дійшли до коренів причин проблеми. Практика показує, що для цього треба до 5-ти разів задати питання «Чому?» у кожному відгалуженні кореня дерева.

Далі описуємо «крону» дерева, даючи відповідь на питання «Які наслідки існування центральної проблеми?». Тут також можливі кілька рівнів наслідків (наслідки першого рівня зумовлюють наслідки другого рівня і так далі).

Якщо дерево проблем заповнене якісно, то це майже половина роботи. Бо далі легким рухом руки відбувається трансформація (як з тими штанами, про які молоде покоління не знає ☺):

- Центральна проблема перетворюється на мету проекту (шляхом зміни формулювання з негативного на позитивне);
- Причини проблеми – на завдання проекту;
- Наслідки проблеми – на результати проекту.

Дерево проблем: приклад

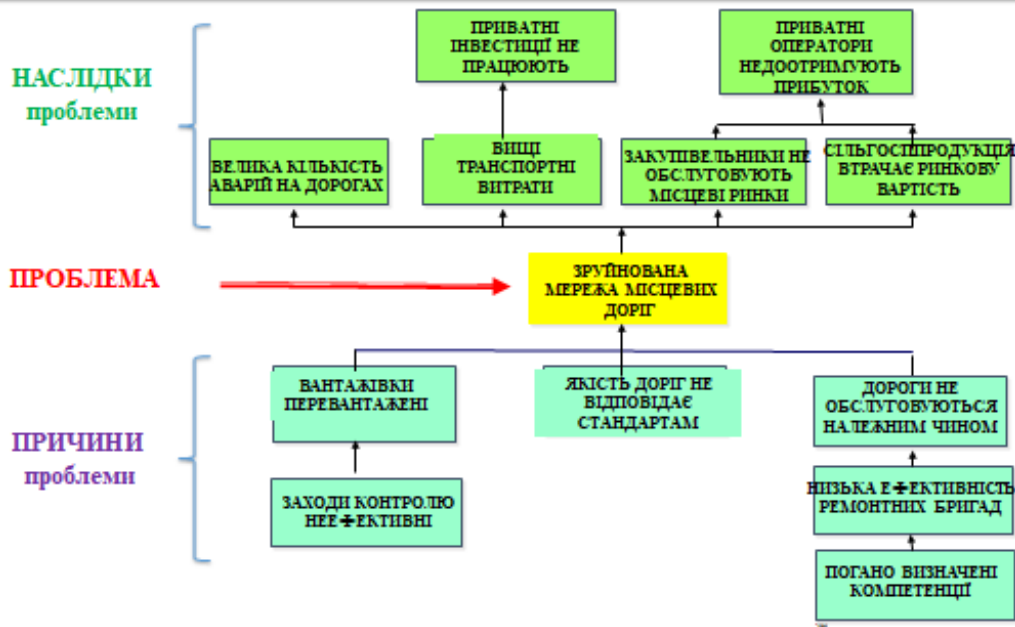

Рис.1. Приклад формування дерева проблем

При описі очікуваних результатів проекту варто врахувати важливі нюанси перекладу. Справа у тому, що в англійській мові є різні поняття для окреслення результатів:

- Outputs – результати-продукти (безпосередні результати проектної діяльності; на 99% залежать від виконавця проекту; є кількісно вимірюваними);
- Outcomes - результати-впливи (зміни, що формуються унаслідок проекту, але перебувають за межами впливу виконавця);
- Impact – середньо-/ довгострокові зміни системного характеру.

Оці відмінності, які не відчутні в українському слові «результати», часто псують оцінки начебто загалом непогано написаної заявки.

На прикладі простого проекту «Сімейна вечеря» (див. рис.2) буде зрозумілішою різниця у цих поняттях, якщо ми говоримо про крученики (результат-продукт (Outputs)) та спокійний сімейний вечір (результат-вплив (Outcomes)). Чи не так?

Проект «сімейна вечеря»

Рис.2. Приклад komponування елементів проекту

Формування кошторису проекту значною мірою залежить від вимог донора. В одних випадках (коли йдеться про міні-гранти) достатньо простого переліку статей витрат, в інших – кошторис проекту може займати кільканадцять сторінок з відповідними обґрунтуваннями ставок, цін, кількостей тощо.

Під час формування кошторису проекту поширеною є вимога донора щодо певного розміру (до 10% суми гранту) співфінансування з місцевих джерел. Це певний індикатор серйозності намірів заявника. Але треба мати на увазі, що не йдеться про те, що визначена сума співфінансування вже на момент подачі заявки чи початку проекту має бути зарезервована на розрахунковому рахунку. Більше того, досить часто донори допускають спів фінансування у натуральному вигляді (матеріалами, сировиною, обладнанням, закупленими за інші кошти, аніж грант) або у форматі часу волонтерської (неоплачуваної) роботи. Тому цей пункт оголошення про грантовий конкурс треба читати уважно.

Витрачання грантових коштів має відбуватися у відповідності до погодженого кошторису та із застосуванням процедур закупівель, передбачених політикою донора. Якщо отримувачем гранту є інституція, на яку поширюється дія Закону України «Про публічні закупівлі», тоді при використанні коштів гранту необхідно дотримуватися вимог як українського законодавства, так і донора.

При освоєнні коштів гранту треба пам'ятати, що кожен з донорів має перелік так званих неприйнятних витрат, на які у жодному разі не можуть витрачатися грантові кошти. Сюди зокрема відносять:

- витрати на діяльність, яка виходить за межі затверджених завдань і цілей проекту;
- представницькі витрати, витрати на розваги;
- подарунки, премії, чайові, придбання алкогольних і тютюнових виробів;
- штрафні санкції за порушення чинного законодавства.

Успішна реалізація проекту безпосередньо залежить від команди проекту. І тут не варто мати ілюзій, що профільний заступник директора чи вчитель додатково до своїх основних обов'язків «потягне» і проектну роботу. Набагато ефективніше сформуванню команду працівників, для яких впровадження заходів проекту буде одним з основних завдань. При цьому варто давати шанс молоді та підліткам, особливо з добрим рівнем володіння англійською мовою.

Ось ключові позиції команди великого проекту (із зайнятістю 75-100% робочого часу):

- керівник/-ця проекту (щоденне управління проектом, координація діяльності зацікавлених сторін, комунікація з донором, ОМС);
- фінансовий/-а менеджер/-ка (ведення бухгалтерії може забезпечувати штатний бухгалтер, однак є важливий блок завдань, пов'язаних із закупівлями за грантові кошти, який потребує окремого працівника);
- менеджер/-ка з комунікацій (відповідає за інформаційний супровід проекту та комунікацію з зацікавленими сторонами);

Також до виконання заходів проекту залучаються консультанти, експерти, які можуть працювати на умовах часткової зайнятості та обмежений період часу.

Чому одним дають гранти, а іншим - ні?

Деякі оголошення про конкурс чітко визначають перелік критеріїв, за якими буде проводитися оцінювання заявок (див. нижче приклад). В інших випадках доводиться уважно читати задекларовані пріоритетні сфери, цілі конкурсу та зразки прийнятних ідей проектів, щоб зрозуміти важливість для донора тих чи інших елементів.

Водночас практично завжди є низка універсальних критеріїв оцінювання заявок, серед яких виділимо такі:

1. відповідність тематиці/ цілям конкурсу (чи ви взагалі у ті двері стукаєте?);
2. реалістичність та переконливість опису проекту (чи ви розумієте, про що пишете? Чи існує проблема, чи ви лише хочете отримати грант?);
3. спроможність успішно впровадити проект (хто ви такі? Чи є команда? Який досвід роботи з грантовими коштами?);
4. сталість проекту після завершення грантового фінансування (чи не завмре вся діяльність після того, як витягнуть грантову «голку»? як буде

фінансуватися обслуговування та утримання обладнання, закупленого за грантові кошти?)

**Критерії оцінювання заявок на конкурс грантів Фонду
“Партнерство за сильну Україну”**

Критерії прийнятності

Статус організації (уповноваженої здійснювати діяльність в Україні), включаючи підтверджуючі реєстраційні документи

Право організації на отримання коштів в межах максимального розміру бюджету

Критерії технічної придатності

Відповідність тематиці та пріоритетам конкурсу (подана заявка повністю відповідає тематиці та пріоритетам — 25 балів; заявка частково відповідає тематиці та пріоритетам — 15 балів; заявка не відповідає тематиці та пріоритетам конкурсу — 0 балів) До 25 балів

Тематична спрямованість, реалістичність та ефективність запланованих заходів проєкту (заплановані заходи проєкту є 1) конкретними — 5 балів, 2) здійсненими — 10 балів і 3) ефективними — 10 балів, заходи не відповідають вищевказаним умовам — 0 балів) До 25 балів

Здатність організації-заявника успішно реалізувати проєкт з наданими ресурсами і своєчасно (організація-заявник володіє необхідним досвідом і ресурсами для успішної реалізації — 25 балів; організація - заявник частково володіє необхідним досвідом і ресурсами для успішної реалізації — 15 балів; організація - заявник не має необхідного досвіду і ресурсів для успішного впровадження — 0 балів) До 25 балів

Рівень компетентності (освіта, досвід роботи) персоналу проєкту (залучений персонал має відповідний рівень компетентності - 10 балів, не має необхідного рівня компетентності - 0 балів) До 10 балів

Як правило, донори не витрачають час на те, щоб пояснювати кожному заявнику, чому його/ її заявки не набрала достатньої кількості балів. Тому не завжди зрозуміло, який елемент грантової заявки був слабкий і над чим треба попрацювати ретельніше при подачі заявки на наступний конкурс. Для цього можна спробувати звернутися до досвідчених «грантописців» за коментарями до програвшої заявки.

Попри все негативний результат участі у першому (чи подальших) конкурсах не повинен стати для Вас катастрофою. Як ми зазначали на початку, залучення грантових ресурсів – це не спринт, а радше біг на марафонську дистанцію, який вимагає наполегливості та тривалих зусиль.

Громадська організація «Освіта для успіху» започаткована у 2018 році освітянами та громадськими активістами під час національного етапу Олімпіади з трудового навчання (технологій) задля створення умов та можливостей для всебічного професійного та особистісного розвитку, зростання і самореалізації дітей; сприяння ініціативам учнів та молоді; організації всеукраїнських та регіональних конкурсів та інших заходів для заохочення талановитих учнів; допомога старшокласникам у виборі професійної спрямованості.

Наша мета – самозарадний і відповідальний молодий громадянин, який/яка досягає успіхів в житті та бере участь у розвитку своєї громади.

Доєднуйтеся до нас:

- на сайті: <https://www.edukraine.org.ua/>
- у соцмережах: <https://www.facebook.com/NGOEFS>

За результатами впровадження проекту «Зміцнення місцевої економіки та доброго врядування» були розроблені наступні методичні рекомендації, з якими можна ознайомитися за покликанням (QR-кодом поруч). А саме:

1. Чим коворкінг відрізняється від навчальної майстерні та як перетворити навчальну майстерню на коворкінг
2. Вчитель/вчителька, без яких коворкінг не працюватиме
3. Як підібрати обладнання для шкільного коворкінгу
4. Де брати ідеї для проектів у шкільному коворкінгу
5. Як підготувати виграшну грантову заявку

Методичні
матеріали

«Цей документ створено за фінансової підтримки Ради Європи.

Погляди, висловлені в цьому документі, жодним чином не можуть вважатися такими, що відображають офіційну думку Ради Європи».

